

ארבעים סיאה חסר קורטוב פסול. הרי מפורש ששיעור זה מוחלט, ובעל האגודה הוא שהמציא דין זה בחידושו לב"ב דף ז, גבי אספלידא, ועיי"ש שהאריך בנוסחא של בעל האגודה, שיש לפניו שני נוסחאות, והביא מה שתמה מהר"א ששון, סי' קצב, על גירסא אחת והסכים לגירסא הב' שהעתיק דברי האגודה, שמפירוש ר"ת הביא ראייה וכו', ולזה הסכים מוהר"א ששון, עיי"ש מה שנשא ונמן בגירסא שהביא מהרי"ו וכו' ובסוף דבריו כתב, וז"ל: באופן שאין לנו ראייה מבוררת לדברי האגודה, ואמנם כיון שבעל האגודה היה קדמון, כמ"ש בתשובת מהרי"ו שהיה קודם הגזירה ולא מצינו בהקדמונים מי שחולק עליו בפירוש, והבית יוסף, הביאו בשולחנו באו"ת, סי' קז, לפסק הלכה בלי שום חולק וגם בד"מ שם הביא לאגודה. ושום אחד מכל האחרונים נושאי כלי השו"ע, לא חלק. ומהר"א ששון העיד שכן נעשה מעשה, אין לנו להשגיח על תשו' האחרונים. ולפי הנראה בהשאלה רוב חלונות של בי כנישתא זו, הם מצד זה, לכן בודאי שאין לזוז מפסק רבינו בעל השו"ע, וצריך האיש להרחיק יותר מארבע אמות לפי ראות עיני החכמים שם. ועכ"פ אינו צריך להרחיק יותר משמונה אמות. ההבדל שבין ארבע לשמונה, יכריעו שם החכמים לפי ראות עיניהם שיספיק לבית הכנסת, עכ"ל. וראיתי בכף החיים הבבלי, שכ' עמ"ש מר"ן אינו מספיק לו ד' אמות אבל הרחקת ח' אמות ודאי סגי. כנה"ג, בח"מ, סי' קנד, בהגה"ט, אות מה; א"ר אות ד; א"א אות ד; הגמ"ר.

חנוכה

א. מנהג יש איזה משפחות שביום שמיני של חנוכה, שורפים הפתילות של חנוכה ומדלגין על האש, ואומרים שיש בזה סגולה לאשה שלא זכתה להריון שעי"ז תתעבר. גם סגולה אם איזה בת לא זכתה להיות לאיש, כשתדלג על אש זאת, יבוא לה בן זוגה. וראיתי להחוקר מוהר"א ן' אמוזיג ז"ל בספרו אם למקרא, בפסוק לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, שכתב עניינים בעבודת המולך, ובתוך דבריו כתב ואני המחבר זכורני שבימי נעורי היתה אמי הצדקת, לוקחת הפתילות והשמנים שנשארו מנר חנוכה ושורפת עד שתהא שלהבת עולה, והיתה מצוה אותי לקפוץ מצד לצד, שכן היו נוהגים בארץ המערב וביחוד בעיר טיטואן. וכשעמדתי על דעתי היה לבי מהסס בדבר שמא יש בזה משום דרכי-האמורים, עד שראיתי דברים מתמיהים בתלמודינו, והוא שהמנהג הזה בשינוי קצת כבר היה ידוע ומפורסם אצל חכמי התלמוד, וכך היו נוהגים

ישראל לעשות בימי הפורים. ומן הסתם לא היו רבותינו מקיימים המנהג ומביאים ממנו משל ודמיון אלו שמץ אסור נמצא בו. וקראתי באותה (שעה) מה נאוו דברי המלך, ואל תטוש תורת אִמְךָ. וכך אני מנהיג אחריה את בני לזכר המנהג הקדמון ההוא שבא בתלמוד, וזה במס' סנהדרין פ' ד' מיתות (סד), אמ"ר יהודה אינו חייב עד שיעבירונו דרך העברה. היכי דמי? אמר אביי שרגא דלבני במצע, נורא מהאי גיסא ונורא מהאי גיסא. רבא אמר במשוורתא דפוריאי. תניא כוותיה דרבא, אינו חייב עד שיעבירונו דרך העברה, העבירו ברגלו פטור. ופרש"י דמשוורתא דפוריאי, אינו מעבירו ברגליו אלא קופץ ברגליו כדרך שהתינוקות קופצים בימי פורים, שהיתה חפירה בארץ והאש בוער בה והוא עובר משפה לשפה. והרב כ"מ, הוסיף באור וכתבו (הרמב"ם הל' עכו"ם פ' ו הל' ג), והיינו דקאמר רבא משוורתא דפוריא שכן רגילות שעוברים על האש מצד לצד. ובסמוך נאמר דמשוורתא עוברים בתוך השלהבת, כך זה צריך שיעבור בתוך השלהבת.

ואני אומר אולי לזכר שבעת בני חנה שהשליכו עצמם אל האש לקדש שם שמים, הנהיגו לעשות כן לקטנים בחנוכה ופורים. ובערוך רואה אני דברים יקרים לעניינינו יורו הצדק, כי מזמן התלמוד עד דורו של ר"ן בעל הערוך, עדיין היה המנהג הזה שריר וקיים ופשוט בכל העולם כולו, כעדות רבינו נתן עצמו (וכבר שער הרב החוקר שי"ל ראפאפורט, כי ר"ן היה בארצות המזרח ולמד הרבה מאותן הישיבות, עיין ערך מלון בכמה מקומות). וז"ל: ערך שוור, ימי הפורים מנהג בכל העולם כולו שבחורים עושים צורה כדמות המן ותולין אותה על גגותיהם ד' וה' ימים, ובימי הפורים עושין מדורה ומשליכין אותה לתוכה ועומדים סביבו ומזמרים, ויש להם טבעת תלויה בתוך האש, שנתלין וקופצין מצד לצד. ראש אותה טבעת נקראת משוורתא, כלומר בית קפיצה, ע"כ. ובעונותינו שרבו מנהג זה היה לפוקה ולמכשול להעליל עלילות ברשע להוציא לעז על היהודים, שהיו עושים דמות הנוצרי ומשליכים אל תוך האש, והגיעו לומר שגם נוצרי אחד היו תולין על העץ כמו שתלו את רבו. ומי יודע אם לא משרש זה יצא צפע עלילות הדם, ששפכו כמה דם נקי מישראל. ועדיין משמשת והולכת, עכ"ל.

אמר המאסף ראיתי באיש אחד ממשפחת יוחסין שהיה שכן שלי והוא מילדי מראקס יע"א, שבליל מוצאי החג היה סותר קנה הסוכה ושורף קצתן באש ומביא ילדיו הקטנים ומדלגין על אש ההיא. וגערתי בו ואמ"ל

שזה מנהג אבותיו, וגם אנשי עירו עושים כן, ותמהתי על המראה. וראיתי בס' פקודת אלעזר, ח"א, בעלה האחרון שהביא שמה איזה מנהגי א"י, ושם כתוב מנהג שנוהגים לעשות אבוקה מסכך הסוכה ולדלג עליו, עיין סנהדרין דף סד ע"ב, בענין משוורתא דפוריאי, עכ"ל. ובעתון הדואר, לחודש כסלו, תש"ט, גליון שמיני, דף 184, בעניני חנוכה, מאת דניאל פרסקי סעיף ה, ובתוך מאמרו כתב אך מעשה אחד ב"מכביה" זו, ראוי לשימת לב מיוחדת. כידוע מנהג ישן שמוצאו בימי קדם בארץ יון, הוא המרוץ הלפידים. היינו: על פסגת הר האולימפוס באותה מדינה מעלים להבת שלהבת, אשר ממנה ידליק הרץ הראשון אש לפידו וימסרהו לרץ השני השוכן במרחק מה, והוא לשאר הרצים, זה אחר זה. עד שהאחרון מביאו למגרש האולימפיאדה בלונדון למשל, ומעלה שם את אש הר האולימפוס. והנה אבשרכם כי במכביה התל אביבית יעשה הדבר הזה, אך בנוסח היסטורי עברי. על יד קברי החשמונאים סמוך לכפר מודיעין, לא רחוק מעיר לוד הישנה (זכרו תגרי לוד) תודלק שלהבת מפוארה, ורץ אחר רץ יעביר את הלפיד נושא השלהבת עד מגרש השעשועים בתל אביב, ושם יעלו את אש החשמונאים על גבי דוכן גבוה והאש תבער עד תום המכביה. האין זה רבותי סמל נהדר בכלל, ולעת כזאת בשנה הראשונה להתכוננות מדינת ישראל, ובימי מלחמה עם האויבים מסביב בפרט אש קנאתם, עוז גבורתם וחוסן התלהבותם של החשמונאים הראשונים, יובאו בהדר ממקור מחצבתם וילחיבו את לבבותיהם של החשמונאים החדשים, הממשיכים את מסורת הגבורה, אומץ הלב, הרביקות הלאומית ואהבת המולדת של אבותיהם. בני מתתיהו הכהן המודיעית. זהו סמל ומשל, כי האש החשמונאית היא נצחית ועוברת מדור לדור, ומעולם לא יקדה ובערה בכל מלוא זוהרה כאשר תוקד ותבער ביום הזה במזרח שמשנו, שם יחוסן ויחוסם ישראל סבא ויחידש את נעוריה, עכ"ל.

ואני הכותב אומר לפי דברי עורך המאמר הזה, אפשר לתת טעם לעדותו של מוהר"א אמוזיג הנז' שעשתה לו אמו, שבודאי יסוד מנהג זה הוא כמו האש ושלהבת זו עולה, כן אש ושלהבת החשמונאים תקום לעתיד, ויחיו ויקומו ויחדשו נעוריהם כקדם. ועושים זה בפתילות חנוכה שעל ידם היה נס של חנוכה. אבל האמת כל זה אני כותב ללמד זכות על מי שנוהגין כן, וכל זה נשתרבו מעבודת המולך שאסור מן התורה. ועיין בס' העיקרים, מאמר שלישי, פ"ח, וז"ל: וכן היו נוהגים עובדי האש לעשות מדורות גדולות בלילה אחת, בעת ינוח השמש במזל סרטן מן

המזלות האמתיים (ובס' שרשים, פי' על העיקרים, פירש ז"ל אי' ב' מיני מזלות יש, כמבואר בס' יסוד עולם להרב יצחק הישראלי) בעלי הצורות, בכל שנה ושנה. ולרקוד ולטפח סביב המדורה, ולהקיף אותה ולדלג עליה. וכל אלו הדרכים לפי שהם עבודות לשידים ומצד רוח טומאה, הרחיקה אותם התורה ואמרה לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחבר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים. וביארה הטעם, כי תועבת ה' אלקיך כל עושה אלה. כלומר לפי שהוא יתברך קדוש הזהירה התורה על הטומאות וחייבה כרת לטמא הנכנס למקדש. כי רוח הטומאה תהיה סיבה שיסתלק רוח הקודש מן המקדש וכו', עיי"ש. הרי שעבודת המולך היו עושים מדי שנה בשנה, ואחזו מנהג זה לעשותו או בחנוכה, או במוצאי החג, או בפורים. לכן האמת להרחיק האדם את עצמו מכל זה, כי ישראל הם קדושים כמו שהעיד עליהם הכתוב, כי עם קדוש אתה לה' אלקיך. וראוי להתרחק מן הטומאה, ובפרט כי כל זה בכלל ע"ז רח"ל. והרמב"ם ז"ל, כ' בספר המורה, בטעם המולך כי עובדי האש בזמנים ההם, היו עושין תחבולות לחזק אמונתם, והיו מפרסמים שכל מי שלא יעביר בנו ובתו באש, ימותו בניו. ואין ספק כי כ"א ואחר היה משתדל לעשות כן, לרוב חמלתו ופחדתו על הבן ולמעוט הזיק הבן ולקותו בכך, שלא היה אלא להעבירו על האש. וכ"ש שהיו משתדלים בזה יותר, בהיות ענין הבנים הקטנים מסור לנשים, והיות הנשים דעתן קלה עליהן, ושכלן חלוש להאמין כל דבר. ומפני זה עמדה התורה כנגד זאת הפעולה מאד, ועשתה בה מן החזוקים מה שלא עשתה בשאר מיני ע"ז, וזהו שאמר למען טמא את מקדשי. והגיד לך הכתוב במי שעושה כן שהקב"ה יכרית זרעו, זהו שאמר ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו. כי כנגד מה שחשב במעשה הזה שיחיו בניו ויתקיים זרעו, הודיענו שיאבד ויכרת זרעו, מדה כנגד מדה, עכ"ל. הרי דהרב דעתו דעבודתו היא שמעביר בנו באש העברה בעלמא. וראיתי לרבינו בחיי, פ' קדושים, שהביא לשון המורה הנז', וכתב וכבר כתבתי מזה בפסוק ומזרעך לא תתן, כי דעת קצת המפרשים שהיה הבן נשרף בהעביר אותו באש הרבה פעמים עד שימות, ולא כן דעת הרב בכאן, כי לא היה נשרף אלא העברה בעלמא. ולדבריו מה שכתוב כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם, איננה מולך כ"א ע"ז אחרת, עכ"ל. א"כ איפה האנשים הללו חלושי דעת, שמעבירים בניהם על גבי אש שריפת קנה הסוכה, ואש שריפת פתילות חנוכה, זוהי עבודת המולך ממש שמעבירין על האש. השם יסיר מסוה העוורון מעל פני

האנשים הללו, כי היא עבירה גדולה וטועים הם, שחושבים שאין בזה איסור, השם הטוב יכפר בעדם אכי"ר.

ראיתי לרב אבן ירחי ז"ל, בס' המנהיג, הלכות מגילה, סי' כו, וז"ל: במגילת סתרים מה שנהגו ישראל לעשות מדורות גדולות בליל פורים וקופצים עליהם והוא משוורתא דפוריא דאיתא בג' דסנהדרין פ' ד' מיתות (סד) הנותן מזרעו למולך א"ר יהודה אינו חייב עד שיעבירונו דרך העברה. היכי דמי אמר אביי שרגא דליבני במציעי, נורא מהאי גיסא ונורא מהאי גיסא, רבא אמר כי משוורתא דפוריא. פירוש האש באמצע וקופצים עליה מהאי גיסא להאי גיסא. שור, לשון קפיצה כמו דאיתא בחלק, שור בן שור, קופץ בן קופץ, כך מצאתי, עכ"ל.

ב. מנהג מקודם היו נוהגים בעלי בתים שידם משגת, ליתן לקרוביהם ומיודעיהם בשמונת ימי חנוכה, בשר כבוש וקלוי בשמן זית שקורים (בלשון ערבי אלכלי"ע). או בשר מבושל עם ביצים, או כוסכוסו או איזה דבר אחר. ועיין מזה במג"א שהביא טעם שהעניינים מחזירין על הפתחים בשמונת ימי חנוכה. וראיתי עוד למוהר"א הכהן ז"ל, בס' מגלה צפונות, פ' וישב, וז"ל: שאל לי חד צורבא דרבנן על מה שנוהגים הנערים העניינים לחזור בחנוכה על הפתחים, ובעל מג"א ז"ל כתב, דבספר תורת הבית כתב טעם לזה. והספר אין בידי לראות ולטעום טעמו. ולע"ד נראה דנהגו לחזור על הפתחים, לומר שהקב"ה מילא חסרון השמן בימים אלו, דמשיעור הדלקת לילה אחת הספיק לשמונה לילות. גם עתה ימלאו חסרונו, להספיק לנו מזון לשמוח בימים אלו. ואפי' מי שיש בידו מעט יתן, באמרו מהנשאר בידי יספיק לי ולכל בני ביתי, כאשר נעשה נס בימים אלו שהספיק השמן המועט לשמונה לילות, והכל משום פרסומי ניסא, עכ"ל. והוא טעם נכון וחיך יטעם לו.

חנוכת הבית

א. מנהג ישראל כשאחד בונה בית עושה חנוכת הבית ומזמין אנשים קרובים וידידים ועושה סעודה, ונותנים לפניהם מנות ומיני מתיקה ומגדנות. וכן כשנולדה לאחד בת למז"ט, כשקורא לה שם מזמין ג"כ כנ"ל. וכן כשנושא אשה, בשבת שלפני החתונה ובשבת שאחר החתונה, מזמין ג"כ כנ"ל. לפי דאחו"ל (חולין) ג' דברים אעפ"י שאין נחש יש סימן, בית, תינוק ואשה. לכן כמו ביצחק כשרצה לברך את עשו א"ל ועשה לי מטעמים ואברכך, כי ע"י המטעמים מכינים נפש המברך,